

מעדותו של שמואל צבי גרול על החיים בגטו מונקאץ' בהונגריה עד

הגירוש

גרול שמואל-צבי, יליד מונקאץ' (Munkacs'vo), קרפטורוס, צ'כוסלובקיה, 1924. לפני המלחמה למד העד בגימנסיה העברית במונקאץ'. מונקאץ' היא עיר באוקראינה במחוז שנקרא טרנסקרפטים או בשמו האחר קרפטורוס. בין שתי מלחמות העולם הייתה מונקאץ' העיר הראשית במחוז, אז בצ'כוסלובקיה. בעקבות ועידת מינכן עברה מונקאץ' בנובמבר 1938 לידי הונגריה. בעקבות כיבוש הונגריה בידי הגרמנים במרס 1944 רוכזו יהודי מונקאץ' בגטו ובחודש מאי גורשו להשמדה. העד גורש ב- 1944 לאושוויץ-בירקנאו (Auschwitz-Birkenau). הועבר בין כמה מחנות נוספים, והשתתף ב-1945 בצעדת מוות, ברח ליערות וחזר למונקאץ'. עם סיום המלחמה הצטרף לתנועה הציונית. בסיוע הבריגדה הבריח את הגבול לאוסטריה וגרמניה ועלה לארץ ישראל דרך איטליה בשנת 1947.

היינו בגטו כחודש ימים. אני לא יודע אם נשלחתי או ביוזמה עצמית כל הזמן הסתובבתי בגטו כדי לרחרח מה הולך. כן, לפני זה אני רוצה לספר, שאנחנו עסקנו בדברי חלב, המשפחה, והיו שני כפרים שאת כל תוצרת החלב אנחנו קנינו, והיינו ביחסים כאלה עם הכפריים, שמתו שהיו זקוקים לכסף, או שנולד מישהו או שמת מישהו, או שקרה אסון - אז אנחנו היינו הכתובת. באו לבקש אצלנו כסף, ואנחנו נתנו להם הלוואה, שילמנו את תוצרת החלב שלהם לשנה או לשנתיים אפילו. [-לגויים?]- לגויים. היו יחסים מאוד הדוקים אתם. בתקופה שהיינו בגטו, הם כל הזמן הביאו, הגניבו, חלב וחמאה ושמנת, ושיחדו את הז'נדארמרים שעמדו בשער הגטו שיתנו להם להיכנס, על מנת שיוכלו להביא לנו את התוצרת. והם גם הציעו לנו, שאם אנחנו רוצים, שנבוא, הם יקבלו אותנו בשמחה, שנתגנב החוצה מן הגטו ושנעבור לגור בכפר - יש שם בית בקצה הכפר, שהז'נדארמריה לא מגיעה אף פעם לשם, ונוכל שם להיות עד שיעבור זעם. והתלבטנו. בסופו של דבר לא נסענו.

ש. למה לא נסעתם? לא שידעתם שמשמידים יהודים?

ת. לא ידענו.

ש. לא שמעתם שמערי השדה האחרים בהונגריה לוקחים יהודים להשמדה?

ת. לא, לא האמנו. לא שמענו. והיה לנו גם בן דוד שהיה מחוץ לגטו, יוסף האופט, הוא המשיך לגור בווילה המפוארת שלו, והיה בא כמעט כל יום כל יומיים. הוא גם הביא מצרכים ועודד אותנו. [-במה?]- שהוא מקווה שיהיה טוב.

אני הסתובבתי כל הזמן בגטו, לרחרח מה הולך. יומיים לפני שלקחו אותנו לאושוויץ. בבית השכן גר זיגלשטיין. ראיתי שנכנסו לחצר שתי משאיות של הס"ס עם חיילים ס"ס, ויחד עם

משפחת זיגלשטיין, שהם גרו בקומה שניה, מורידים רהיטים, חפצי בית, פורצלנים, כלי אוכל, תמונות, ומעמיסים על המשאיות. והס"ס-ים עבדו כמו הפועלים, כמו המשפחה זיגלשטיין. סיפרתי את זה למשפחה, שמה זה יכול להיות.

ש. למשפחה שלך?

ת. שלי. וגם אחרים, שגרו בחצר. התבלטנו מה זה יכול להיות. זה סימן לא טוב. וגם התחילו להיות שמועות, שעומדים להעביר אותנו לדרום הונגריה. וכעבור יומיים, באמת, פינו אותנו: באו מוקדם בבוקר, ונתנו לנו כמה שעות לארוז את כל החפצים שלנו. כל אחד יכול לקחת או מזוודה אחת או תרמיל גב, כי אנחנו עומדים לנסוע. ונסענו - ולקחו אותנו ברגל, מהלך של 4-5 קילומטרים לבית חרושת ללבנים, ששם היינו כיומיים.

ש. במונקאץ'?

ת. במונקאץ'.

ש. סליחה. רציתי לשאול, בגטו, כשאתם הייתם בגטו, בערך חודש - מה עשיתם שם?
ת. שום דבר. חיכינו. חיכינו. היינו גרים בצפיפות, בצפיפות נוראה, כי הביאו לגטו גם את הכפרים מסביב למונקאץ', ושיכנו אותם בחצרות ובבתים. גם כאלה שלא היה להם כל קרובי משפחה. וסתם גרו במחסנים או בצורה... היתה צפיפות נוראית.

ש. ומזון היה?

ת. מזון לא היה. אחר כך הם הכינו לנו, היה אז נתנו לשכנים שגרים... היה לנו חלב הרבה, גבינות. לא רק אנחנו אכלנו, אלא כל החבורה מסביב, כל המשפחות מה שמסביב. וגם הבן דוד הביא מצרכי מזון. דברים כאלה. ומה שאני כן זוכר, שבכסף אפשר היה לקנות. כי אצלנו היתה גרה משפחת ברגר, שהוא היה שתיין. הוא לא היה שתיין, אבל מרוב עצבנות הוא שתה כל הזמן, ותמיד לחץ עלי שאני אלך לחפש בשבילו משקאות ספירט, ודחף לי כסף, ואני הצלחתי לקנות לו כל יום.

ש. בגטו או מחוץ לגטו?

ת. בגטו. כל יום הצלחתי להביא לו בקבוק או שניים משקה בעד כסף. הכסף גם... שיחק גם שמה תפקיד. זה אפשר היה כנראה להשיג, וגם דברים אחרים. כי דברי אוכל אנחנו לא הצטרכנו, היה לנו, אבל... אני קניתי משקאות.

ש. יכולת לצאת גם מחוץ לגטו?

ת. לא. אי אפשר היה לצאת.

ש. מי שמר עליכם?

ת. ז'נדארמריה. ומשטרה - מעט. ברוב הנקודות היה ז'נדארמריה. ז'נדארמריה לא מקומית. שלא הכרנו אותה.

מקור: ארכיון יד ושם 0.3/5302